

מנחות לח

משה שווערד

1. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת מנחות פרק ד משנה א

ודיני הציצית והתפילין והמזוזה וענין מלאכתן והברכות שחייבין לברך עליהן וכל העניינים התלויין בכל זה מן הדינין ומה שנאמר עליהן בשאלות ותשובות אין ראוי כפי קבלת חבורינו לדבר בהן לפי שאיני אלא מפרש והמשנה לא דברה על אלה המצות דבר מיוחד לכלול דיניהן עד שיהא חייב לפרש אותו וסבת זה בעיני לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חבור המשנה והיו עניינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל ואין ענין מהן נפלא משום אדם וע"כ לא ראה לדבר בהן כמו שלא תסדיר התפלה ר"ל נוסחה ואיך יתנהג שליח ציבור לפי שהיה מפורסם ולא חברו בזה סדור אבל חברו ספר גמרא וביאורו:

2. ספר אז ישיר - מתן תורה

שדמ אַז ישיר • _____ מאמרי יסודות המסורה

והרב פלדר הביא את דברי הרב ראובן מרגליות (בספר יסוד המשנה ועריכתה) שהטעם שדיני תפילין ומזוזה לא נזכרו במשנה הוא משום שהרומאים בגזירותיהם לא ביקשו לעקור את הדת, אלא ביקשו לעקור את השאיפות הלאומיות של העם ומשום כך גזרו רק על דברים שהיה בהם ענין לאומי. התפילין שנהגו להניח בכל יום, וכן המזוזה הקבועה על פתח הבית, נחשבים לסימני לאום של עם ישראל, סימנים המבליטים את ההיבדלות והשוני של כלל ישראל ממלכות רומי, ולכן גזרו עליהם.

על פי דברים אלו מבאר הרב פלדר, שבזמן ההוא היו אנשים מבני ישראל שביקשו להערים על הגזירה, ולעשות קמיעות עגולות במקום תפילין, ועל זה אמרו חז"ל (מגילה ל"ב) 'העושה תפילתו עגולה סכנה ואין בה מצוה', כלומר, שמכיון שאין מקיימים את המצוה בתפילין עגולות, לא רק שאין בזה קיום מצוה, אלא יש בהם משום סכנה שהמלכות מחשיבה את זה למרידה שרוצה לקיים את המצוה כנגד הגזירה. על פי זה יש לומר שרבי יהודה הנשיא השמיט מהמשנה את דיני תפילין והמזוזה מפני הסכנה של מרידה במלכות, וכשם שלא הזכיר במשנה את ענין ביאת המשיח [למרות שהזכיר את האמונה בתחיית המתים], שכל אלו הם דברים לאומיים.

3. ספר איזהו מקומן

והשאגת אריה (סי' ל"ג) הביא רביה מדאנן לובשים בגד שחייב בציצית הגם שכלבישה זו אנו מבטלים מצות תכלת ש"מ דאין איסור זה אלא חיוב גרידא והרי אי אפשר לקיים החיוב, ועי' בקה"י (סי' כג. ג.) שדחה רביה זו, וראה בכל דבריו שם שדן בחקירה זו.	התכלת אינה מעכבת את הלבן - האידנא דאין לנו תכלת מטילין רק לבן. והנה במרדכי (סי' תמקמ"ד) הביא פלוגתת הר"ש מדרוש והר"י, ותוכן פלוגתתם האם יש איסור ללבוש בגד בלי ציצית או דאיסורא ליכא אלא חיוב גרידא להטיל ציצית.
---	--

4. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת מנחות פרק ד משנה א

תכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן כו' הסולת והשמן אינם מעכבים את היין כו' - מצות ציצית כוללת שתי מצות, האחת שיהיו ציציותיו בקצות הכסות והוא שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וזהו יקרא לבן לפי שהוא צמר לבן או פשתן לבן כפי התנאים והעקרים שנתבארו בגמרא בדיני הציצית והמצוה השנית לתת חוט של צמר תכלת כרוך על אותן הציצית והחוט הזה נקרא תכלת שנאמר ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ואינו נמצא בידינו היום לפי שאין אנו יודעים לצובעו שאין כל מין תכלת בצמר נקרא תכלת אלא תכלת ידועה שאי אפשר לעשותה היום ועל כן אנו עושים בלבן לבדו. ...

5. תוספות מנחות דף לח/א

התכלת אינה מעכבת את הלבן - מצוה לתת ב' חוטי תכלת וב' חוטי לבן בציצית ומשמע לכאורה דאין זה מעכב את זה שאם הטיל שני חוטי מן האחד יצא כי הנך דקתני תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש כו' אבל בקונטרס פירש אי עבד ארבעתן תכלת או ארבעתן לבן וכן אנו נוהגין... וא"ת ומגלן דבעינן ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת דילמא אגדילים קפיד קרא אפילו חד מהאי וג' מהאי ויש לומר כיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהיו שוין

6. רע"ב על מסכת מנחות פרק ד משנה א

(א) התכלת אינה מעכבת את הלבן - אע"ג דמצוה לתת שני חוטי של תכלת ושני חוטי של לבן, או חוט אחד של תכלת ושלושה חוטים של לבן, אפילו הכי אין זה מעכב את זה, ואם נתן ארבעתן [של תכלת או ארבעתן] של לבן, יצא:

7. רמב"ם הלכות ציצית פרק א הלכה ו

כיצד עושין את הציצית, ... ויהיה אחד משמונה החוטים חוט תכלת והשבעה לבנים. השגת הראב"ד: ויהיה אחד משמונה החוטי חוט תכלת והשבעה לבנים. כתב הראב"ד ז"ל טעות הוא זה אלא השנים של תכלת והששה לבנים עכ"ל.

8. כסף משנה הלכות ציצית פרק א

כתב הראב"ד א"א טעות הוא זה אלא השנים של תכלת והששה לבנים עכ"ל. וכדבריו כתבו התוספות וטעמו של רבינו מדכתיב פתיל תכלת פתיל חד משמע וכ"כ בתשובה לחכמי לונגל והכי משמע בספרי:

9. בית יוסף אורח חיים סימן יא

מצות ציצית בזמן שהיה תכלת מצותו שיקח שני חוטים כפולים של צמר צבועים תכלת וכו'. כן כתבו רש"י והתוספות (ד"ה התכלת) בריש פרק התכלת (לח.) וכן כתבו הרא"ש (ציצית ס' ו) והמרדכי (ס' תתקלט) וטעמם מדאמרינן בההוא פירקא (לט.) גבי גברא דמיכסי גלימא דכולה תכלתא גדיל שנים גדילים ארבעה ופירש רש"י אי הוה כתיב גדיל תעשה לך משמע שני חוטי דאין גדיל פחות משנים השתא דכתיב גדילים משמע ארבעה וא"ת מגלן דבעינן שני חוטי לבן ושני חוטי תכלת דלמא לא קפיד קרא אלא דליהו ארבעה חוטי ואפילו חד מהאי מינא ותלתא מהאי מינא כבר תירצו התוספות דכיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהיו שוים: אבל הרמב"ם ... והראב"ד כתב עליו... וחכמי לונגל שלחו להרמב"ם (מגדל עוז וכו"מ שם ה"ז, שו"ת פאר הדור ס' כא) יורנו מורנו ורבינו (הלכה) [ולמה] בתכלת יותר מבלבן שהוא מין כנף ובו מתחיל ובו מסיים (מנחות לט.) ובכריכותיו איך ימעט והשיב להם יש לטוות חוט אחד מקצתו תכלת ומקצתו לבן ויש לו להכניס כל חוט בפני עצמו וכופלו עד שיהיו שבעה חוטי לבן ואחד תכלת שנאמר פתיל תכלת פתיל אחד ולא (פתיל) שנים....

10. ספר עמק ברכה (עמ' כ)

מעלין בקודש ולא מורידין, וכמו שכתב בתשובה לחכמי לונגל. וא"כ, מדכתבה התורה, "פתיל תכלת" דמשמע חד, ע"כ הכוונה חוט של כריכה אי משמונה הכפולים, דהיינו חצי חוט שלם, כיון דעיקר הצורך להתכלת אינו אלא מפני הכריכה.

אבל הראב"ד לשיטתו, שהשיג שם על הרמב"ם, שכתב דכל הכריכות עושין מהתכלת, וז"ל: זה הסדר אין לו שורש ולא ענף ולמה יותר בתכלת מבלבן שהוא מין כנף וממנו מתחיל ובו מסיים ובכריכותיו הוא ממעט אין זה כי אם שגיגון גדול וכו'. ומסקנתו דרוב הכריכות עושין מהלבן ולא מהתכלת. הרי משמע דפליג בזה על הרמב"ם וסבר דמצות תכלת אינה תלויה כלל בכריכה, ומה דכתיב, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" ביאר הראב"ד בהשגתו בפ"ב ה"ח דהכוונה היא דלעולם התכלת יבוא על ציצית הכנף, כלומר שיהא התכלת אחרון בו, דמצוה להקדים לבן לתכלת. ולשיטתו דלא בעינן כריכה בתכלת, מדכתבה התורה "פתיל תכלת" דמשמע חד, סתמא משמע דהיינו חוט שלם אי מארבעה החוטי השלמים.

רמב"ם פ"א מ"ה ציצית ה"ו: כיצד עושין את הציצית וכו' ויהי א' משמונה החוטים חוט תכלת והשבעה לבנים. והשיג הראב"ד: טעות הוא זה אלא השנים של תכלת והששה לבן. עכ"ל. וטעמו של הרמב"ם כתב בתשובה לחכמי לונגל, מדכתיב, "פתיל תכלת", פתיל משמע חד.

ונראה דגם הראב"ד מודה בזה דפתיל משמע חד, אלא דהרמב"ם והראב"ד לשיטתם אזלי דהנה דעת הרמב"ם מבואר שם דסבר דעיקר מצות תכלת היא דוקא בכריכה על הענף של חוטי לבן, כדכתיב: "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", וזהו כל מצותה לכרוך התכלת על הציצית; וע"כ כתב שם הרמב"ם דלא יתכן דינא דהלבן אינו מעכב התכלת אלא כשכרך התכלת על הלבן ואח"כ נפסק הלבן, אבל אם בתחילה לא עשה אלא תכלת לחודא, פסול, דאין כאן כריכה על הלבן, וכמו שביאר הכ"מ; ומפני זה כתב גמי הרמב"ם בח"ד ז' שם, דכל הכריכות של החוליות עושין מהתכלת לחודא חוץ מכריכה ראשונה, משום דבעינן סמוך לכנף מינה, וכריכה אחרונה, משום

11. תוי"ט על מסכת מנחות פרק ד משנה א

וכתבו התוס' דצריך טעם מנלן דכי לית ליה אלא לבן או תכלת דלא מיפטר בתרי חוטי לחודייהו עד דרמי ד' דלכאורה משמע דאין זה מעכב את זה דאם הטיל ב' חוטיין מן האחד יצא כי הנך דקתני תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש כו' ושמא משום דדרשינן גדיל שנים גדילים ארבעה בין יש בו מין אחד בין יש בו ב' מינין ע"כ. [ועיין בדבור דלקמן]:

12. תוספות מסכת מנחות דף לח עמוד א

... ועוד צריך טעם מנלן דכי לית ליה אלא או לבן או תכלת דלא מיפטר בתרי חוטי לחודייהו עד דרמי ד' ושמא משום דדרשינן גדיל שנים גדילים ד' בין יש בו מין אחד בין יש בו שני מינין

13. תפארת ישראל - יכין מסכת מנחות פרק ד

(א) התכלת. דמצוה לתת בכל כנף ד' חוטיין, חוט א' או ב' תכלת, והשאר לבן, ואם היו כולן לבן או כולן תכלת, יצא, [אב"י, הקשו רבעתו] ס' למה לא נימא כבתפלה של יד אינה מעכבת של ראש דר"ל אינה מעכבת כלל, ה"נ נימא דסגי בב' חוטיין לבן או תכלת, ונ"ל מדנקט תכלת ולא חוטי תכלת, וגם מדנקט מעכבת ולא מעכבין. ש"מ דאצבע קאי, דרק הוא אינו מעכב, אבל חוטיין מעכבין]:

14. ספר אור הישר

ע"ב אי"מא חיסר מצוה דלבן וקיים מצוה דתכלת
רבי עובי מעכב אהדדי, ופירש"י ומתניתין
רבי אוקמא לה ע"כ, וקשה ניהי דמתניתין בעינן
לאוקים אליבא דרבי, אבל מנלן דברייתא זו נמי
אליבא דרבי אתיא, ומכש"כ לפי המבואר לפנינו

15. בית יוסף אורח חיים סימן כו

(ב) ואפילו אם יש לו שתיהן ויש לו שום אונס שאינו יכול להניח שתיהן כגון שצריך לצאת לדרך וכו'. שם (מד.) אמנתין דתפלה של יד אינה מעכבת של ראש וכו' אמר רב חסדא לא שנו אלא שיש לו אבל אין לו מעכבת אמרו לו אמרת אמר להו לא אלא מאן דלית ליה תרי מצות חד מצוה נמי לא ליעביד ומעיקרא מאי סבר גזרה שמא יפסע ופירש רש"י ומעיקרא דאמר מעכבת מאי סבר שמא יפסע אי אמרינן דאינה מעכבת יפסע ולא יקנה האחרת עכ"ל ודבר פשוט הוא דנקטינן כסברא בתרא דרב חסדא דבין יש לו שתיהן בין אין לו אלא אחת מהן אינן מעכבות זו את זו ואע"פ שבפירוש המשנה להרמב"ם (מנחות פ"ד מ"א) כתוב כלישנא קמא דרב חסדא דדוקא כששתיהן בידו הוא דאין מעכבות זו את זו אבל אם אין בידו אלא אחת מעכבות תלמיד טועה כתב כן מבחוץ וטעו הסופרים וכתבוהו בפנים דבנוסחת הערבי ליתיה וכן נראה ממה שכתב בחיבור (פ"ד ה"ד) סתם תפילה של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינה מעכבת של ראש ולא חילק בין יש לו לאין לו ...

16. ספר אור הישר

רש"י ותוס' דלבן ותכלת שתי מצות נפרדות הן, ובוזה דחה לקושית הש"א ע"ש בארוכה, אולם לא הביא לדברי הרמב"ם בפ"א ה"ה מה' ציצית וכפ"ל דבריו בסה"מ שרש י"א ושילשם במ"ע י"ד בזה"ל, ואינה נמנית בשתי מצות ואע"פ שהעיקר אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת שהרי נאמר בספרי "יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות" ע"ש, הרי דבעצם היא מצוה אחת, ושום אחד ממוני המצות לא חשבוה לשתי מצות, רק מצותה ועשו להם ציצית, אמנם עיקר מצותה שחוטי תכלת ולבן יהיו בה ביחד, אבל תנאי הותנה במצוה זו שאם אין לו שתיהן יצא באיזו שיש לו לצאת ידי חובת מצותה, אבל בשום אופן אינן שתי מצות רק מצוה אחת, וע' ע"ב תוד"ה אלא ובתשב"ץ ח"ג סי' קל"ז.

רש"י ד"ה התכלת, ואי עביד ארבעתן תכלת או ארבעתן לבן יצא ע"כ, וכ"פ בס' האשכול ר"ה ציצית, והנה בעמק יהושע סי' ג' נקט מלשון

17. ספר המצוות לרמב"ם שורש יא

כמו שאמרו (שם) התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת יימנו בשתי מצות לולי מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל (בעש' יד הובא מספרי) והוא אמרם שם יכול שהן שתי מצוות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבין זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד. כי הכוונה בציצית למען תזכרו. אם כן כלל הדבר המחייב לזכרון מצוה אחת יימנה. הנה לא נשאר לנו אם כן שנביט במנין המצות לאמרם מעכבין או אינם מעכבין כי אם לענין לבד האם הוא ענין אחד או ענינים רבים כמו שבארנו בשרש התשיעי מאלו השרשים שאנחנו משתדלים לבארם:

18. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה יד

והמצוה הי"ד היא שצונו לעשות ציצית... ולא תמנה בשתי מצות אע"פ שהשרש אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת (שם לח א) לאמרם בספרי [והו' סוף שרש יא ממכיל' דר"י] יכול שהן שתי מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. ...

19. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש יא

שאינן ראוי שימנו חלקי המצוה חלק חלק בפני עצמו כשיהיה המקובץ מהם מצוה אחת וזה דבר מבואר בחלקים המעכבים זה את זה כגון ארבעה מינין שבלולב ושתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת בטהרתו של מצורע. אבל אמר הרב שזה דבר קשה בעניינים שנאמר עליהם שאינם מעכבים זה את זה לפי שהקודם במחשבה הוא שנאמר שאחר שאלה החלקים כל חלק מהם אינו צריך לחבירו יהיה כל חלק מהם מצוה בפני עצמה כגון אמרם התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת והיינו אומרים שהלבן והתכלת ימנו שתי מצות לולי שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דר' ישמעאל והוא אמרם שם יכול יהו שתי מצוות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית אחת היא ואינה שתי מצות. הנה התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבים זה את זה יהיה לפעמים מצוה אחת כשיהיה הענין אחד. אלו דברי הרב. ואני אומר אם הנראה לרב הוא שראוי למנות החלקים שאינם מעכבים זה את זה מצות רבות כמניין החלקים אל ישנה סברתו מפני הברייתא הזו שהיא באמת כך פירושה יכול יהו שתי [מצות] כלומר שלא יעכבו זה את זה תלמוד לומר והיה לכם לציצית וראיתם אותו דמשמע שהיא מצוה אחת שהתכלת מעכב את הלבן והלבן מעכב את התכלת והברייתא הזו נשנית אליבא

דרבי דאמר בגמר מנחות (לח א) וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה. וזו היא ששינינו במשנתנו במנחות (כח א) ושנו אותה בספרי ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת רבי ישמעאל [אומר] ארבעתן ארבע מצות. ומכאן תלמוד שבאמרם מצוה אחת ירצו בו שהם מעכבין זה את זה והאומר שאינם מעכבין יעשה אותם מצות רבות. והתמה מן הרב אם לדעת המכלתא הזו התכלת והלבן אינם מעכבין זה את זה לאי זה ענין שנו שם מצוה אחת ואינם שתי מצות. וכי בא התנא הזה עכשיו למנות מאתיים וארבעים ושמונה מצות עשה וללמדנו שלא נביא ענין ציצית בחשבוננו אלא למצוה אחת (יד א). זה הדבר איננו ראוי לטעות בו. ועם כל זה אנחנו לא נשכח מניינו שלהרב בזה שראינו לבעל הלכות שמנה מצות ציצית מצוה אחת לפי שהיא ענין אחד שבתשלום התכלת והלבן תשלום לנו הכונה במצוה הזאת לזכור את כל מצות י"י ולעשותם. ואע"פ שאמר ר' ישמעאל (מנחות כח א) בארבע ציציות ארבעתן ארבע מצות. לענין שאינן מעכבין זה את זה אמרו כך אבל בחשבון המצות העניין בתשלומן נמנה אחד. וזו סברא תסבול אותה הדעת לבעל ההלכות שמנה גם כן מצות תפילין אחת. אבל הרב מנה התפילין שתי מצות (יב - ג). ושתיים אלו נשנו משנה אחת התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת תפלה שליד אינה מעכבת שלראש ושלאינה מעכבת שליד. ואם נביט לעניינם הרי התפילין ייחשבו יותר ענין אחד, שכל מה שכתוב בזה כתוב בזה והענין בהם אחד למען תהיה תורת י"י בפנינו שומה כנגד הלב והמוח משכנות המחשבה. לבד אם יטעון הרב שזה המעשה אחד לבישת התכלת והלבן כאחד והתפילין שני מעשים, ולא יחשבו שני מעשים שאינם מעכבים זה את זה אלו שתי מצות אע"פ שהוא מונה קרית שמע שחרית וערבית מצוה אחת (י) והקטרת בוקר וערב אחת (כח) ושני תמידין אחת (לט):

20. ספר בית הלוי ח"א - סימן מב

ואין להקשות דא"כ מי שיש לו רק מין אחד וכגון לדידן דאין לנו תכלת אמאי מותר ללבוש בגד בת ד' כנפות ולהטיל בו לבן הא עובר על הלאו [בל תגרע] יש לומר דשרי משום עשה דוחה ל"ת:

21. שפת אמת על מנחות דף לח/א

בד"ה ואם הקדים כו' כמו גבי חליצה. צ"ע דבשלמא התם דמצרכינן קרא דככה לעיכובא. והטעם נראה דנהי דבכ"מ לבד מקדשים א"צ שינה הכתוב עליו לעכב היינו דלא יצא עשיית המצוה כדאמר הכא בס"ד חיסר מצוה. אבל היבמה היתה מותרת לשוק לכן הוצרך ככה. וא"כ שייך לומר דככה יעשה העיכוב רק במעשה. אבל הכא דהקשו תוס' דבלי קרא יהי' חיסר מצוה מה תירצו על זה:

22. שפת אמת על מנחות דף לח/ב

בגמ' טלית שכולה תכלת כו'. יש לתמוה מנ"ל דצריך לעשות לבן מלבד התכלת כיון דבתכלת הוי מין כנף וגם מצות תכלת למה לא יצא בד' חוטי תכלת. והי' נראה דזה באמת כוונת רבא אטו ציבעא גרים דצריך להיות מין כנף נשנתה מצבע התכלת. כל עיקר מצות התורה להיות מין כנף וגם תכלת ואם כולו תכלת יוצא בתכלת ידי שניהם. אך רש"י ותוס' פירשו דצריך גם לבן והוכיחו מהא דלקמן כל הצבעונים כשרים. משמע דצריך להיות לבן. ולדעתי אין זה ראוי ברורה דודאי רשאי לעשות ממין אחר רק שיהי' ב' תכלת סגי בב' הנשארים מאיזה מין שירצה חוץ קלא אילן ומ"מ אי בעי לעשות כולן תכלת נמי כשר. ונראה שזה ה' דעת המקשה על הרמב"ם שהביא הראב"ד פ"ב מציצית ע"ש:

23. ספר עמק ברכה (עמ' כא)

מנחות ד' ל"ח: דתניא מצוה להקדים לבן לתכלת ואם הקדים תכלת ללבן יצא אלא שחיסר מצוה מאי חיסר מצוה אילימא חיסר מצוה דלבן וקיים מצוה דתכלת וכו'. והקשו התוס': תימה דאיפכא הו"ל למימר דמצות לבן עבד אבל מצות תכלת הנעשית שלא כהלכת חיסר.

לענ"ד איני מבין דבריהם, דאדרבה, הרי בתכלת אין שום דין שצריך להיות מאוחר, רק עיקר הדין הוא בהלבן שצריך להקדימו, דהכנף מין כנף כתיב ברישא, וא"כ שפיר קאמר הגמ' דאם הקדים תכלת ללבן הוי חיסר מצוה דלבן דנעשה שלא כהלכת, משא"כ בתכלת שפיר קיים המצות.

24. ספר איזהו מקומן

דאמרי בני ר' חייא גרדומי תכלת כשרין:

[א] שיטות הראשונים בגדר גרדומי ציצית: בדין גרדומין יש שתי שיטות עיקריות להלכה [ע"י תור"ה אלא, ובשאר ראשונים]: שיטת ר"ת דאין כשור אלא כשנשתיירו ב' חוטין שלימים, ומלבד זאת בגרדומין גופן נשתייר שיעור עניבה, ושיטת הר"י דכשרין אפילו איגרדום כולוהו ובלבד שישתייר בכל אחד כדי עניבה.

וראה בב"י (סי' י"ג) שהאריך טובא בביאור שיטות הראשונים בזה, ומסיק להלכה לקולא כשיטת הר"י שהסכים עמו הרא"ש, ומיהו היכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת שהחמיר. אולם הרמ"א כתב דנוהגים כר"ת.

25. שו"ע אורח חיים - סימן יב

(א) אם נפסקו כל חוטי הכנף ונשתייר בהם כדי עניבת כל החוטים הפסוקים ביחד, כשר. ואם לא נשאר כדי עניבה (פ"ל וירכסו את החשן (שמות כה, כה; לט, כא) תרגום ויענבון). אפ"ל בחוט אחד שנפסק כולו, פסול. הלכך, כיון שכל א' כפול לשנים, אם נפסקו שני ראשים, פסול, שמא נפסק חוט אחד. ולפי מה שאנו נוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן בד' ראשים, בענין שלעולם הד' ראשים הם מצד אחד של הקשר והד' ראשים מצד האחר, אם נפסקו שני ראשים מצד אחד, כשר, דודאי שני חוטים הם והרי נשתייר מכל אחד הראש השני שהוא יותר מכדי עניבה. ולרבינו תם לא מכשירים אלא בנשתיירו ב' חוטין שלימים, דהיינו ארבעה ראשים, שכל אחד מהראשים ארוך י"ב גודלים, אז מכשירים כשנפסקו השני חוטין אחרים אם נשתייר בהם כדי עניבה, אבל אם נפסקו ג' חוטין, אע"פ שנשתייר בהם כדי עניבה, פסולים. ומפני כך כשנחתכו שלשה ראשים, אם לא דקדק בעת עשיית הציצית שיהיו ניכרים הד' ראשים שמצד אחד של הקשר, חיישינן שמא כל ראש הוא מחוט אחר, ונמצא שאין כאן אלא חוט אחד שלם, הילכך מספיקא פסול. אבל אם לא נחתכו אלא שני ראשים, מכשרינן בכדי עניבה. והלכה כסברא ראשונה. מיהו היכא דאפשר, טוב לחוש לסברת רבינו תם:

הגה - ונוהגין כר"ת (אגודה סימן ט"ו): הגה וכל שכן אם דקדק שיהיו ניכרין הד' ראשים שבצד א' ונפסקו ג' ראשים בצד אחד, דפסול, דאז ודאי נפסקו ג' חוטין ואם נפסקו בב' צדדין נמי פסול, שמא ג' חוטין הם (בית יוסף בשם בן חביב):

(ב) היכא דצריך כדי עניבה ומתוך שהחוטים עבים אינו יכול לענבם, ואלו היו דקים היה בהם כדי עניבה, כשר: הגה - ומשערין בחוטין בינונים (דברי עצמו):

(ג) כדי עניבה לרש"י, מן הענף; ולר"י אפילו נחתך כל הענף ולא נשאר כדי עניבה אלא מן הגדיל, כשר. ומנהג העולם כרש"י, והיכא דלא אפשר יש לסמוך על ר"י:

26. ספר איזהו מקומן

עוד עיין במראה מקום #3

27. ספר מנחת חינוך - מצוה שפו - אות ה

[ה] ובזמן שהיה תכלת, היתה המצוה שיעשה לבן וג"כ חוטי תכלת כאשר יבואר, רק אין מעכב, **על כן האידנא שאין לנו תכלת יוצאים בלבן לבד. ודעת הרז"ה [שבת י"ב ע"א בדפי הרי"ף] דתכלת מעכב, ורק מדרבנן חייבים אנחנו היום בציצית, ורוב הפוסקים פוסקים דאינו מעכב**, והדברים ארוכים ואיני יכול להאריך. ודעת הר"מ כאן ה"א דמן התורה אין שיעור לחוטים כמה חוטים שצריך ליתן בכל כנף, ועיין בכסף משנה שתמה עליו דמבואר בש"ס דמן התורה צריך ארבעה חוטים עי"ש. ודעת הר"מ [בתשובתו לחכמי לונגיל, עיין בכ"מ ה"ז] בזמן שהיה תכלת היה רק חצי חוט נצבע וסגי בזה,

והראב"ד פירש דצריך חוט של תכלת. ועיין בתוס' מנחות פרק התכלת ל"ח ע"א ד"ה התכלת, ודעת רש"י דמצוה בשני חוטים לבן ושני חוטים תכלת, עיין הכל בש"ס דמנחות שם ובראשונים באריכות. והר"מ כאן ה"ד כתב, התכלת אינו מעכב וכו' כיצד הרי שאין לו תכלת עושה לבן לבדו וכו' וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן ונשתתיר התכלת כשר. נראה מדבריו דתכלת לבד בלא לבן אינו מצוה, ועיין בכסף משנה הטעם. והרב המחבר כתב בפירושו כדעת רוב הראשונים דתכלת לחוד ג"כ יוצא. ועיין ברש"י ובתוס' ריש פרק התכלת דהא דאינו מעכב צריך ליתן מימין אחד ארבעה חוטים. ועיין בתוס' שם מה שמפלפלין בזה דאפשר די בשני חוטים עי"ש באריכות:

28. שו"ע אורח חיים - סימן ט

(ה) י"א שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והמדקקים נוהגים כן: הגה - והאשכנזים אין נוהגין לעשות הציצית רק לבנים, אף בכגדים צבועים, ואין לשנות (ת"ה סימן מ"ו):

1. שער הכוונות - דרושי ציצית דרוש ד

ודע כי ב' מיני ציציות הם התכלת והלבן ר"ל כי בזמן שב"ה קיים היה חוט תכלת עם הלבן ובזמנה"ז לא יש כי אם לבן.... נבאר ענין הציצית כי הנה נת"ל כי שני מיני ציצית הם הא' מלבן ותכלת כמו שהיה בזמן שבהמ"ק קיים והב' כולו לבן כמו שאנו נוהגים עתה בזמן הזה והנה שני בחי' אלו של הציצית שניהם ממוחין דאימא לבד לא מאבא אלא שהציציות דתכלת' ולבן הוא יוצא ממוח חכמה דאימא אשר בתחלה היתה בינה דאבא כנ"ל ולכן היה נוהג בזמן שב"ה קיים אבל ציצית הלבן שאנו נוהגים בו היום הוא מד' מוחין הכלולים בכינה דאימא שהיא עצמה בינה דאימא בתחילה וזהו הטעם שאין לנו תכלת בזמן הזה והרי נתבאר לך ענין הד' ציציות שהם מוח א'. וגם אמרנו שהם ד' מוחין כנז"ל בדרוש שקדם לזה והכל א' כי הם ד' מוחין הכלולים במוח בינ' דמצד אימא כנז' האמנם משני מוחין דחו"ג אין ציציות בפני עצמן כי אינן סוד מוחין אלא בחינת מכריעין ולכך נטפלין להם כמשי"ת לקמן:

2. ספר תורת חיים על חולין דף פח/ב

וכן מצות ציצית אפשר לקיים בלא תכלת דאין תכלת מעכב את הלבן אלא לפי שאברהם לא נתן עיניו ליהנות מן הגזל אפילו מרצועת נעל לכך זכו בניו שהעובדי כוכבים נותנין עיניהם ברצועות תפילין שלהן ויראין מהו ולפי שלא נתן עיניו ליהנות אפילו מחוט של גזל זכו בניו שהקב"ה נותן עיניו בחוט של תכלת שלהן כשמסתכל בכסא כבודו:

3. רש"י מנחות דף מג/ב

ורקיע לכסא הכבוד - ומכח התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגו' דהיינו רקיע:

4. ספר שפתי חיים-מועדים חלק א, עמ' קעג

"זכות אבות" פירש מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"א עמ' 14) - "זכות" אבות בידינו, היא הירושה העשירה שהורישו לנו אבותינו, הלא המה כוחות הנפש והמידות הטובות

5. מכתב מאליהו- חלק א', עמ' 14

כי ירשנו ירושה עשירה מאבותנו, הלא המה כוחות הנפש והמדות הטובות אשר בהם נוכל להתרכז אל האמת, ולעמוד כנגד היצר הרע, ולחזור בתשובה... הן זה אשר אמרנו הוא ענין "זכות אבות" ממש, היינו הכחות המביאים לידי זכות- או נבאר היטב יותר, שהוא: קשר של כוחות זכים, המעמידים את האדם על האמת והצדק, שהם נקראים "זכות" (זכויות)- אשר על ידם דבוקים אנו באבותינו, בהיותנו עדיין דבוקים במדותיהם שמסרו לנו. וכיון שנמצאים בנו אותם המדות הטובות והכחות המעולות, אשר השי"ת יראה ברוחב ועומק חכמתו כי עוד לא ניתק החבל בינינו לבין אבותינו הקדושים... כי "זכות אבותינו" (קרי את ה"ז" בפתח) בידינו...